

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 128 2007

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2008 och för recensioner 1 september 2008.

Uppsatsförfattarna erhåller särtryck i pappersform samt ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367-8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 978-91-87666-25-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2007

sätta Murrays *Hamlet on the Holodeck* som standardarbete för studiet av transmedialt och interaktivt berättande. Det skulle dock inte förvåna mig om Ryan inom en nära framtid kommer med en uppdatering av boken, en uppdatering som förhoppningsvis ger större utrymme både åt den sociala dimensionen hos nya medier och åt performativitet. Jag ser fram mot att läsa *Avatars of Story 2.0*.

Leif Dahlberg

Den moderna ensamheten. Red. Maria Karlsson & Sharon Rider. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Stockholm/Stehag 2006.

Den moderna ensamheten innehåller tio bidrag som är baserade på föredrag hållna vid en konferens hösten 2004. I sin inledning beskriver redaktörerna Maria Karlsson och Sharon Rider syftet med det projekt som konferensen ingick i:

[...] att undersöka ensamhetens begreppsliga rötter och att analysera hur kulturens tolkningar av jaget både ingått i och format uppfattningar och erfarenheter av vår tid. Vilken innebörd har egentligen ensamhetsbegreppet? Och hur väl stämmer bilden av ensamhet som samhällsforskare på senare år gett i sina analyser med hur individen uppfattar sitt liv till vardags?

Det är relevanta frågor. Tyvärr får de inga svar, knappt ens början till svar, i antologin. I inledningen, där läsaren hade önskat en grundlig begreppsanalys inklusive en skissartad historik över ensamhetsidéns förvandlingar, serveras istället ett hastigt referat av bidragen, som författats av ”inbjudna debattörer, forskare och författare”.

Åtskilliga av texterna präglas av hotet om att ”publish or perish”: det är kollage av texter skrivna i andra sammanhang som ofta handlar om helt andra saker. Bland dessa finns litteraturvetaren Margaretha Fahlgrens undersökning av ”FLN-litteraturen” (Flärd, Lidelse, Njutning, också känd som ”tantsnusk”) och filosofen Sharon Riders reflexioner över ”individens ansvar att tänka självständigt i förhållande till de gemenskaper han eller hon omges av”.

Här finns också närmast kåserande bidrag som saknar vetenskaplig reflexion och begreppsanalys, och som ofta slår an en prästerligt uppbygg-

lig ton: litteraturvetaren Merete Mazzarellas fragmentariska anteckningar och läsning av Ulla-Lena Lundbergs romaner; Göran Rosenbergs självupptagna docerande om den enligt honom sorgligt eftersatta balansen mellan dygderna ”plikt” och ”profit”; Måns Wrangers konstprojekt ”Medelborgaren” som på ett diskutabelt sätt tänjer statistikens möjligheter för att kunna ifrågasätta normaliteten.

Emellertid lysas antologin upp av några texter som tillför något nytt till temat och behåller sin stringens. Där finns litteraturvetaren Patrik Mehrens jämförelse av ensamheten och blicken på den ”ensamma, kärlekslösa kvinnan” i filmer av Hitchcock, de Palma och Scorsese. Han visar hur filmskaparna använder sig av bilder av gemenskap för att genom kontrastverkan gestalta ensamheten, och hur en betraktare förblindas genom sina förväntningar och fördomar.

I litteraturvetaren Maria Karlssons närläsning av de schablonartade kvinno-skildringarna i Håkan Nessers deckare finns intressanta iakttagelser om ”talet om ensamhet” i samtiden. Nessers grundläggande antaganden om vad som är ”god” och ”dålig” sexualitet och ”äkta” och ”artificiell” kärlek, inklusive den fördomsfulla bilden av den ensamme mannen som normal och den ensamma kvinnan som en olycklig anomali, exponeras tillfredsställande här.

Filosofen Martin Gustafsson ställer i sitt bidrag frågan om ”i vilken mening filosoferandet kan sägas vara en ensam uppgift” och går till Russell och Husserl och deras läsningar av Descartes, Hume och Kant för att närma sig svaret. Detta visar sig ligga i tanken att ”filosofens ensamhet har sin grund i de filosofiska problemen snarare än i den metod hon bör använda för att lösa dem.” På ett förtjänstfullt sätt närmar Gustafsson filosofin till det närapå naiva frågandet som varje individ kan ägna sig åt i sin enslighet.

Den som på det mest övertygande sättet angriper ”den moderna ensamheten” är socialantropologen Don Kulick som skriver om ”onani och socialitet”. Här ställs frågorna på sin spets genom att ensamhetsbegreppet – äntligen! – får ett åtminstone antytt historiskt perspektiv. Hans bidrag är visserligen slängigt och polemiskt, men det lyckas sätta fingret på de tvetydigheter som har undergrävt och fortsätter att undergräva idén om ensamheten i den europeiska civilisationen. Riktigt underhållande blir det också när han lyfter fram samtidens paradoxer: å ena sidan ”nationalpanik

över analysen 1998” samtidigt som sexologer i var-
 enda media öppet förordar vad som bara för fem-
 tio år sedan var en sjukdom och en styggelse.

Sammantaget lämnar antologin *Den moderna
 ensambeten* läsaren otillfredsställd: argumentens
 svaghet, den undermåliga historiseringen och den
 ofta påfallande moralismen saboterar det som
 kunde varit dess värde.

Carl-Michael Edenborg

Literary History: Towards a Global Perspective:

*Volume 1: Notions of Literature. Across Times and
 Cultures*, ed. Anders Pettersson, Berlin & New
 York: Walter de Gruyter, 2006;

*Volume 2: Literary Genres: An Intercultural Ap-
 proach*, ed. Gunilla Lindberg-Wada, Berlin &
 New York: Walter de Gruyter, 2006;

*Volume 3: Literary Interactions in the Modern
 World 1*, ed. Margareta Pettersson, Berlin & New
 York: Walter de Gruyter, 2006;

*Volume 4: Literary Interactions in the Modern
 World 2*, ed. Stefan Helgesson, Berlin & New
 York: Walter de Gruyter, 2006.

Litteraturhistoria har för mig alltid varit direkt
 sammankopplad med ”världen”. När jag i gym-
 nasiet i början av 1980-talet första gången presen-
 terades för berättelsen om Litteraturen – det vill
 säga ämnet litteraturhistoria – var det självklart
 historien om Litteraturens utveckling vi lärde oss.
 Det var en historia som innehöll nedslag kring
 tidiga skriftkulturer utanför väst, men som lika
 självklart inleddes med den grekiska antiken och
 därefter fokuserade den västerländska litteraturen
 och de kanoniserade författarskapen. När jag se-
 dan i slutet av 1980-talet läste litteraturvetenskap
 på universitetet var det i princip samma historia
 som mötte oss studenter. Handböckerna utgjor-
 des av titlar som *Epoker och diktare: allmän och
 svensk litteraturhistoria*, *Litteraturens världshisto-
 ria*, *Litteraturens historia* och *Den svenska littera-
 turen*. Ramverket uttryckte tydligt att det vi för-
 kovrade oss i var Litteraturens historia samt den
 svenska litteraturens historia.

Dessa personliga erfarenheter och minnen av
 diskussioner kring bristen av kvinnliga författare,
 så kallad populärlitteratur och litteratur från plat-
 ser utanför väst på litteraturlistor tillhörande de
 allmänna litteraturhistoriska kurserna blir högst
 aktuella när jag läser de fyra volymer som projek-

ter ”Litteraturen i världsperspektiv” publicerade
 2006. Här har jag i min hand fyra antologier med
 sammanlagt 31 artiklar författade av 25 forskare
 från olika akademiska discipliner i huvudsak verk-
 samma vid svenska universitet som kan relateras
 direkt till den erfarenhet jag beskrev ovan. Men
 också till den vetenskapliga diskussion av och kri-
 tik mot Stora berättelser som förts under de se-
 nare decennierna. Dessutom berör det också in-
 direkt frågan om litteraturvetenskapens kris, som
 av och till debatterats under de senare åren, både
 internationellt och nationellt.

Det är spännande – litteraturhistoria på väg
 mot ett globalt perspektiv, skriven från margina-
 len Sverige på dagens dominerande språk: engel-
 ska. Att projektet tagit sig an en stor utmaning är
 en underdrift och bara initiativet i sig måste app-
 låderas. Det övergripande förordet understryker
 det som alla läsare direkt funderar över, nämligen
 att volymerna inte aspirerar på att vara en världs-
 litteraturhistoria. I stället framhålls att texterna
 i stället är organiserade kring tre grundläggande
 frågor: Frågan om vad som räknas som littera-
 tur (volym 1), genreproblematik (volym 2) samt
 möten mellan kulturer (volym 3 och 4). Genom
 att fokusera dessa centrala problem vill projektet
 både diskutera betydelsefulla teoretiska frågeställ-
 ningar och presentera ny kunskap kring specifika
 litteraturer som illustrerar betydelsen av ett glo-
 balt litteraturhistoriskt perspektiv.

Att volymerna inleds med frågan om vad litte-
 ratur är för något, eller förstås som, känns själv-
 klart. Denna fråga diskuteras explicit av Anders
 Pettersson i den allra första artikeln ”Concepts of
 Literature and Transcultural Literary History”, en
 traditionellt systematisk redogörelse för hur litte-
 raturbegreppet uppfattats och framställts. Men
 frågan är också det underliggande temat i de öv-
 riga artiklarna som behandlar allt ifrån populärlit-
 teratur i dagens Kina, den kinesiska litteraturens
 ”ursprung”, japansk litteraturhistorieskrivning,
 poesi på sanskrit, arabisk litteratur till muntligt
 berättande/litteratur i olika delar av Afrika. Den
 som förväntar sig ett entydigt svar på denna för
 litteraturvetare ständigt aktuella fråga kommer
 dock att bli besviken. Här är det snarare proble-
 matiserandet av det entydiga och självklara som
 står i centrum, och som framkommer främst i de
 artiklar som belyser litteraturfrågan genom olika
 typer av fallstudier. I dessa texter blir just litte-
 raturbegreppets kontextbundenhet som tydligast.
 Skillnaden mellan vad som skulle kunna beteck-